

Daniel Fiott

*Investigador no resident, Real Instituto Elcano
@DanielFiott*

«La defensa importa»: aquest va ser el lema que els líders polítics europeus van utilitzar durant el Consell Europeu de Defensa de 2013, la primera trobada d'aquest tipus. Des d'aleshores, la seguretat i la defensa de la UE han esdevingut un tema políticament rellevant per als estats membres i s'han pres una sèrie de mesures concretes per garantir que la Unió compleix el seu mandat en matèria de defensa. A partir de 2016, en una època marcada pel Brexit i l'elecció de Donald Trump, la UE ha anat desenvolupant noves eines com el Fons Europeu de Defensa (FED) i el Fons Europeu per a la Pau (FEP). En aquest sentit, la UE també ha publicat la seva primera estratègia de seguretat i defensa en forma de [brúixola estratègica](#) i la [Primera Estratègia Industrial de Defensa Europea](#). Aquestes iniciatives han sorgit principalment arran de la invasió a gran escala d'Ucraïna per part de Rússia, en la qual la UE també ha entrat en acció produint municions i proporcionant recursos financers a l'economia ucraïnesa. No obstant això, Europa mira amb gran recel el futur de la política estatunidenca pel risc que els europeus es quedin sols per encarregar-se de la seva pròpia defensa.

Per tant, és important tenir en compte que el context geopolític ha canviat substancialment i, per descomptat, els ciutadans de la UE ho perceben, sobretot en períodes electorals. De fet, les eleccions europees de 2024 se celebraran sota l'ombra de l'amenaça russa, els interrogants sobre la relació transatlàntica i l'auge de la Xina. La retòrica que envolta els propers comicis també és diferent, amb líders polítics que reivindiquen obertament una «economia de guerra» o fins i tot per la possibilitat de desplegar les tropes europees a Ucraïna, així com pel persistent soroll de sabres de Rússia en relació amb les armes nuclears. De fet, en una de les darreres enquestes de l'Eurobaròmetre sobre política de defensa, el 80 % dels europeus demanaven més cooperació en defensa a la Unió Europea i dos terços afirmaven estar d'acord que la UE ha d'augmentar la despesa en defensa i reforçar les seves capacitats de producció en aquesta matèria.

Tanmateix, amb l'augment de la inversió pública de la UE en seguretat i defensa, els europeus també voldran tenir més oportunitats de dir-hi la seva sobre la destinació de les inversions dels recursos financers per part de la UE i els seus estats membres. Des de 2021, quan la UE va encetar

Les eleccions europees de 2024 se celebraran sota l'ombra de l'amenaça russa, els interrogants sobre la relació transatlàntica i l'auge de la Xina.

el darrer cicle pressupostari, la Unió ha fet inversions directes en defensa per un valor de prop de 30 mil milions d'euros per a recerca i tecnologia, desenvolupament de capacitats, producció d'armament, mobilitat militar, programes de formació i equipament, entre altres conceptes. Des de la invasió russa d'Ucraïna els mitjans de comunicació han informat de manera més recurrent els ciutadans de la Unió d'aquestes inversions. De cara a les imminents eleccions europees, es posarà molta més atenció en la seguretat i defensa de la UE, tot i que els darrers comicis ja van estar centrats en aquesta qüestió. Per exemple, durant el procés d'elecció del cap de llista (*Spitzenkandidat*), Jean-Claude Juncker, que aspirava a presidir la Comissió Europea, va fer de la defensa un dels punts clau del seu programa.

Els grups polítics europeus i la seva posició en matèria de defensa

Els riscos geopolítics als quals s'enfronta Europa en l'actualitat, sens dubte, convertiran la defensa en una qüestió política clau. De fet, resulta interessant assenyalar que els partits i grups polítics ja inclouen la seguretat i la defensa en les seves campanyes i programes. Les eleccions europees ja estan marcades per idees com l'aparent necessitat d'un «comissari de Defensa de la UE» i de «bons de defensa», o per la urgència de garantir 100 mil milions d'euros per als esforços de producció en matèria de defensa de la UE. La majoria de les principals agrupacions i famílies polítiques europees exposen cada vegada més la necessitat d'impulsar els esforços de seguretat i defensa de la UE.

El Partit Popular Europeu (PPE) ja ha començat a demanar un pilar de defensa europeu que garanteixi la seguretat al continent en cas de ruptura de les relacions transatlàntiques. L'equip de campanya dels populars europeus també ha destacat la importància d'invertir en capacitats de defensa, com ciberdefensa, drons i (ha gosat dir-ho) dissuasió nuclear per part d'Europa. El grup del PPE també s'ha decidit fa poc per l'actual presidenta de la Comissió Europea, Ursula Von der Leyen, per encapçalar la candidatura a les properes eleccions, cosa que és important atès el paper de Von der Leyen en el desenvolupament de la defensa de la UE en els darrers anys. En el [programa del PPE](#) per a les eleccions europees de 2024 també es fa un clar èmfasi en la defensa, cosa que es reflecteix en idees com més adquisicions conjuntes de defensa, inversions en tecnologies avançades de defensa i creació d'un mercat únic per a la defensa europea, així com la necessitat d'un consell de ministres de Defensa i la creació d'un «pressupost de defensa de la UE». De fet, *defensa* s'hi esmenta 26 cops.

Els Socialistes i Demòcrates (S&D), per la seva banda, també han aprovat el seu [programa](#) per a les eleccions de 2024, en el qual *defensa* només es menciona cinc vegades. No obstant això, el grup socialdemòcrata sí que reconeix que en un món cada cop més insegur la UE «ha d'assumir una major responsabilitat en relació amb la seva seguretat i defensa». En concret, el programa electoral dels socialdemòcrates assenyala la necessitat imperiosa de desenvolupar la indústria europea de defensa gestionant millor la despesa i fent més adquisicions conjuntes, i és curiós que també destaca la importància fonamental de la cooperació en els camps de la intel·ligència i la protecció de la infraestructura crítica.

Pel que fa als liberals, ens podem quedar amb les idees que el grup parlamentari Renew Europe ha plantejat abans de les eleccions europees. Per exemple, el grup [ha demanat](#) la creació d'una acadèmia militar europea i un nou fons europeu de sobirania per potenciar la indústria europea de defensa. Igual que els grups PPE i S&D, els liberals també emfasitzen la importància de reforçar la base industrial de defensa europea.

Així mateix, els Verds també han elaborat un programa per a les eleccions de 2024 que puntualitza que, tot i que la UE és un «projecte de pau», ha de procurar «major seguretat en termes tant geopolítics com econòmics». Tot emfasitzant la necessitat de donar suport a Ucraïna, el [programa electoral](#) dels Verds opta pel terme *seguretat* en comptes de *defensa* (de fet, aquesta paraula només s'hi menciona una sola vegada). Els Verds sostenen que les inversions en el clima i la pau han d'augmentar en consonància amb qualsevol despesa militar. També defensen el desarmament nuclear i d'armes convencionals, així com la prohibició de les armes autònomes letals. Tanmateix, són l'únic grup polític que ha subratllat la importància de la solidaritat i l'assistència mútua (article 42, apartat 7, del Tractat de la Unió Europea) emparant-se en «la cooperació en matèria de capacitats militars» i fomentant «la interoperabilitat i la coordinació dels sistemes de manteniment i subministrament de les adquisicions».

Els Conservadors i Reformistes Europeus (CRE) encara no han elaborat un programa electoral en tota regla, però declaracions recents de dirigents destacats del grup donen pistes sobre l'enfocament que podrien adoptar. Per exemple, en una de les darreres intervencions en una sessió plenària del Parlament Europeu el vicepresident de CRE [va demanar](#) la creació d'un exèrcit europeu. Tot i que resta per veure si aquesta reivindicació acabarà esdevenint la política oficial de CRE i a falta de més detalls concrets sobre com seria aquest hipotètic exèrcit, el vicepresident va reconèixer que, si es compara «amb els exèrcits nacionals, és car, però val la pena».

Per acabar, els grups radicals de dretes i d'esquerres també s'han pronunciat sobre la defensa europea. El [programa](#) de L'Esquerra Europea per a les eleccions de 2024 rebutja la idea d'una defensa de la UE més federada i, en canvi, subratlla la necessitat de mantenir les particularitats nacionals en matèria de defensa (apel·lant a l'anomenada «clàusula irlandesa»). Així mateix, el grup reivindica la reducció de la despesa en defensa a Europa i la plena aplicació dels tractats de no-prolifерació nuclear i qualifica en gran mesura la concentració militar a Europa com un esdeveniment negatiu que segueix «les instruccions i les decisions de l'OTAN». D'altra banda, en espera del programa oficial del grup Identitat i Democràcia, la seva línia principal en matèria de defensa sempre ha estat que la sobirania no s'ha de compartir, sinó que ha de romandre en mans dels estats, encara que protegir les fronteres d'Europa forma part dels objectius d'un sector d'aquest grup.

La política de defensa de la UE arran de les eleccions europees

Per descomptat, tots aquests programes estan dissenyats per assegurar-se escons en el Parlament Europeu. Queda per veure com es materialitzaran aquestes idees en certa manera diverses i atrevides per la seguretat i la defensa de la UE, si és que es materialitzen, després de les eleccions. La viabilitat de moltes idees dependrà en darrera instància de la composició del

És probable que la defensa sigui un dels punts principals de les negociacions per a la (re)elecció del president de la Comissió.

Si Donald Trump és elegit per segona vegada, moltes de les iniciatives de la UE en matèria de defensa que ja han estat plantejades pels grups polítics podrien despertar l'interès de la Comissió i el Consell Europeu de manera renovada. Això passaria particularment amb la indústria europea de defensa, atès que els principals partits estan d'acord en la necessitat de donar-hi més suport.

Parlament Europeu. Sigui quin sigui el grup polític que guanyi les eleccions, tindrà l'oportunitat d'insistir en les promeses electorals en el programa de treball de la propera Comissió Europea. Tot i que els estats membres possibilitaran o moderaran qualsevol proposta política sobre defensa basada en privilegis nacionals col·lectius, el Parlament pot influir en el rumb polític de la propera Comissió quant a la defensa.

De fet, si el nucli dur del nou Parlament és europeista i està a favor d'una major integració en matèria de defensa a la UE, això pesarà molt en les prioritats de la propera Comissió. Ja està clar que hi ha consens polític entre els principals partits polítics sobre la necessitat de reforçar la indústria europea de defensa. Per tant, és probable que la defensa sigui un dels punts principals de les negociacions per a la (re)elecció del president de la Comissió. En cas que la presidenta Von der Leyen revalidi el seu càrrec, és probable que pretengui aplicar el gruix de les promeses electorals del PPE i la posició de consens sobre la indústria europea de defensa. Per descomptat, les promeses polítiques que compleixi la propera Comissió també reflectiran els estira-i-arronses de les negociacions entre els estats membres i el Parlament en qüestions relacionades amb càrrecs clau com l'alt representant de la Unió per a Afers Exteriors i Política de Seguretat i el comissari amb competències en indústria de defensa i política espacial.

En cas que sorgeixi aquest nucli europeista i prodefensa, és probable que moltes de les idees dels programes electorals es vegin reforçades o remodelades en vista de les properes eleccions presidencials dels Estats Units que tindran lloc a finals de 2024. En aquest context, si Donald Trump és elegit per segona vegada, moltes de les iniciatives de la UE en matèria de defensa que ja han estat plantejades pels grups polítics podrien despertar l'interès de la Comissió i el Consell Europeu de manera renovada. Això passaria particularment amb la indústria europea de defensa, atès que els principals partits estan d'acord en la necessitat de donar-hi més suport. Sigui com sigui, és probable que l'actual guerra d'Ucraïna segueixi reforçant la necessitat de desenvolupar la indústria de defensa i les capacitats militars d'Europa. En aquest context, doncs, hem d'esperar que les idees dels principals grups polítics influeixin en la política de defensa de la UE arran de les eleccions, sobretot quan aquestes idees puguin ser aplicades per la Comissió Europea.

Decisions difícils per a la UE en matèria de defensa

Tanmateix, resulta curiós que no hi hagi cap partit ni grup polític que reivindicui polítiques o iniciatives que impliquin noves inversions molt quantioses de recursos del pressupost de la UE. Llevat potser de la petició dels liberals d'un fons europeu de sobirania, el gruix de les promeses electorals implica en gran mesura una tasca de reenginyeria institucional. És esperable que acabi essent així, ja que moltes de les iniciatives que requereixen un gran desplegament de recursos en matèria de defensa ja han estat proposades per la Comissió. Per exemple, la proposta del Programa Europeu d'Inversions en Defensa (PEID), que ampliarà les inversions de la UE més enllà de la recerca en defensa per incloure el desenvolupament conjunt de capacitats, es va publicar a principis de març de 2024, just abans de les eleccions europees. Sens dubte, aquesta proposta satisfà les aspiracions de molts dels principals partits polítics de reforçar la indústria europea de defensa, tot i que els grups polítics no van proposar aquesta nova iniciativa en concret.

En qualsevol cas, iniciatives com el PEID, que poden resultar massa complexes per formar part de qualsevol campanya política –entendrien els ciutadans el concepte de PEID?–, formaran part del procés postelectoral. Després de les eleccions, la UE haurà de negociar el Marc Financer Pluriennal (MFP) per al període 2028-2034. Atès que la defensa és considerada una prioritat per a la Unió i que han sorgit noves iniciatives com el PEID, serà interessant veure com es posicionen els partits polítics europeus en les negociacions pels pressupostos. Recordem que negociar l'MFP implica decidir com es financen les polítiques comunitàries amb el pressupost de la Unió. En aquest sentit, els partits hauran de decidir quines són les seves màximes prioritats polítiques (és a dir, quin és l'equilibri entre inversió en agricultura enfront de defensa). En el marc d'aquestes negociacions, la nova assemblea legislativa tindrà un pes decisiu en l'assignació del pressupost de la UE destinat a la defensa europea en els propers anys, en particular a través del FED i el PEID, entre altres prioritats relatives a defensa. Serà aleshores quan veurem a la pràctica quin compromís amb la defensa tenen els principals partits polítics.

